

CU PRIVIRE LA UNELE MECANISME ECONOMICE DE SUSȚINERE A AGRICULTURII: ASPECTE PRO ȘI CONTRA

ALEXANDRU STRATAN, Profesor, INCE

Politicile agricole trebuie să ofere posibilități de a rezolva unele probleme agricole (evaluarea impactului de monopol, active de producție utilizate; alocări pentru tehnologii agricole; politici comerciale, monetare și de mediu; exporturi și importuri etc.). În acest scop, în prezentul articol, autorul se concentrează asupra mecanismelor economice, cum ar fi: suportul prețurilor, prețul garantat, cumpărarea intervențională, subvenționarea prețurilor, subvenționarea factorilor de producție, creditarea preferențială, programe etc., care ar putea ajuta funcționarea eficientă a agriculturii. Politica agricolă liberală (în țările sărace) trebuie să fie combinată cu cea intervenționistă.

Cuvinte cheie: bariere netarifare, credit subvenționat, dumping, politici agricole, preț, subvenții.

Agricultural policies have to offer possibilities to solve some agricultural issues (evaluating the impact of monopoly, used productive asset; allocations for agricultural technologies; commercial, price and environmental policies; exports and imports etc.). To this end, in the article below, the author focuses on the economic mechanisms, such as price support, guaranteed price, interventional purchasing, price subsidizing, subsidizing of productive factors, preferential crediting, set-aside program etc., that could help the efficient functioning of agriculture. The liberal agricultural policy (in poor countries) has to be combined with the interventional one.

Keywords: non-tariff barriers, subsidized credit, dumping, agricultural policies, price, subsidies.

JEL Classification: Q11, Q14, Q18

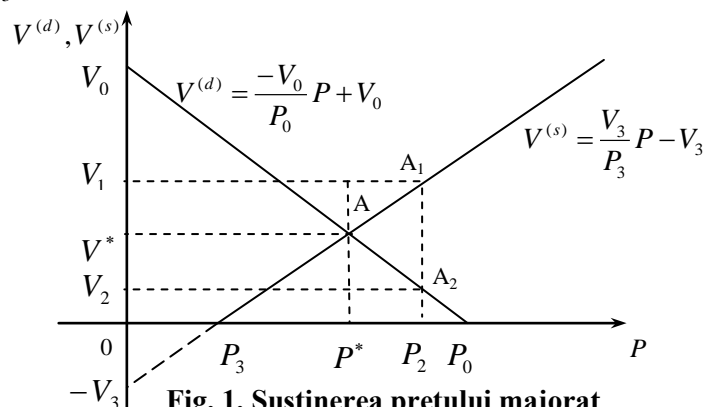
Introducere. Politicile agricole reprezintă modalități de soluționare a unor probleme din agricultură (evaluarea impactului monopolului, monopsonului, a factorilor de producție utilizați, alocări pentru tehnologiile agricole, politici comerciale, de prețuri, ecologice, legate de consumul alimentară, de export, de import). Politicile sunt elaborate și aplicate în practică în scopul asigurării funcționării agriculturii în regim de „homeostază”. Unele aspecte ale problematicii în cauză (maximizarea utilității individuale sau colective) le găsim la Maurice Dobb [1, p.134-152]. Arrow și Scitovski echivalează politicile agricole cu economia bunăstării, „teoria prin intermediul căreia economiștii și cei care formulează politicile economice aleg sau ar trebui să aleagă între politici alternative și între instituții bune și mai puțin bune” [2, p.97].

Rezultate și discuții. Statul, în vederea **susținerii prețului majorat** al pieței, intervine peste nivelul prețului de echilibru P^* al cererii și ofertei, avantajând producătorii agricoli și dezavantajând consumatorii, contribuabilii (fiindcă susținerea necesită costuri bugetare). În consecință, cererea descrește, oferta crește. Cu alte cuvinte, prin creșterea prețului de la P^* la P_2 , $P_2 > P^*$, $P_2 - P^* = \Delta P > 0$, cererea s-a micșorat de la A_1P^* până la A_2P_2 (fig.1), reducerea cuantificată constituie:

$$\Delta V^{(d)} = -\frac{V_0}{P_0}(P_2 - P^*) = -\frac{V_0}{P_0} \cdot \Delta P; \quad \Delta V^{(s)} = \frac{V_3}{P_3}P_2 - V_3 - \frac{V_3}{P_3}P^* + V_3 = \frac{V_3}{P_3}(P_2 - P^*). \text{ Susținerea}$$

creșterii prețului de la P^* (preț de echilibru) la $P_2 > P^*$, $P_2 - P^* = \Delta P > 0$, a contribuit la creșterea ofertei cu

$$\Delta V^{(s)} = \frac{V_3}{P_3}(P_2 - P^*) = \frac{V_3}{P_3} \cdot \Delta P.$$

În cazul unei politici liberalizate fără intervenția statului, agricultura cu specificul său este sortită regresului. Criza economică din anii 1929-1933 a afectat economiile în ansamblu, dar mai cu seamă cele care erau preponderent agrare. Virgil Madgearu concluzionează: „Scăderea continuă a exporturilor produselor agricole ale țărilor agrare atrage după sine – ca o consecință directă – reducerea importurilor lor. Aceasta se traduce în fapt printr-o diminuare corespunzătoare a exporturilor țărilor industriale, ceea ce duce la creșterea șomajului în aceste țări. Caracterul depresiunii actuale a economiei mondiale fiind determinat de criza agricolă, iar dereglarea economiei europene fiind condiționată de criza pe care o traversează țările agricole europene exportatoare, însănătoșirea trebuie să înceapă prin forța lucrurilor cu țările agricole” [3]. Transmiterea poverii provocate de criză pe umerii agricultorilor a contribuit la adâncirea sărăciei acestora și, ca atare, la incapacitatea lor de a fi parteneri comerciali cu industriașii.

Guvernul, conform politicii agricole, poate **susține prețurile** unor produse la un nivel peste cel de echilibru, convenabil producătorilor agricoli și acceptabil consumatorilor. Efectul intervenției guvernamentale de susținere a prețurilor poate fi cuantificat. Cunoscând efortul (cheltuielile din bugetul de stat) poate fi determinată eficiența. La prețul de echilibru P^* , cererea $V^{(d)}$ și oferta $V^{(s)}$ sunt echilibrate (Figura 1). Guvernul susține prețul $P_2 > P^*$ care generează o scădere a cererii de la V^* la V_2 și o creștere a ofertei de la V^* la V_1 . Susținerea prețului $P_2 > P^*$ a costat bugetul $\Delta B = -(V_1 - V_2)(P_2 - P^*)$. Efectul sumar constituie: $(\Delta V^{(d)} + \Delta V^{(s)} + \Delta B)$. Deci, intervenția guvernului în vederea susținerii prețului pieței interne peste nivelul prețului de echilibru al cererii și ofertei avantajează producătorii agricoli; consumatorii interni vor fi dezavantajați. Vor fi defavorizați toți contribuabilii (consumatorii dublu); susținerea prețului necesită costuri considerabile. Bunăstarea societății pe termen scurt se reduce, pe termen lung – crește. Similar, poate fi examinat și cazul susținerii prețului sub cel de echilibru. O astfel de economie este specifică sistemelor economice de regim totalitar.

Un mecanism economic deosebit îl constituie cazul în care prețul real al pieței interne este **garantat**, dar și condiționat de programele de creditare sau de stocare a producției. Fermierului agricol i se acordă credit. Dacă prețul real (P) al pieței interne depășește prețul garantat $P^{(G)}$, stabilit de către stat, producătorul agricol comercializează produsul pe piață și rambursează creditul cu dobânda respectivă; dacă prețul real (P) este mai mic decât cel garantat $P^{(G)}$, atunci producătorul agricol livrează produsul respectiv statului, la prețul garantat de susținere pentru acoperirea datoriei agricultorului. Acest mecanism economic implică un cost bugetar determinat de diferența prețului curent față de cel garantat. Prețul garantat peste cel de echilibru este în defavoarea consumatorilor.

În cazul **subvenționării prețului**, producătorii agricoli beneficiază de o compensație de mărimea $(P^{(G)} - P)$ (Figura 2). Prețul de echilibru P^* pentru consumatori se menține conform pieței. Pentru producător, însă, se acordă un supliment egal cu $\Delta P = P^{(G)} - P^*$. Bunăstarea consumatorilor nu este afectată; producătorul majorează oferta de materie primă agricolă de la cea de echilibru V^* la $V_1^{(s)}$, adică cu $\Delta V^{(s)} = (V_1^{(s)} - V^*)$; cererea rămâne fără modificări.

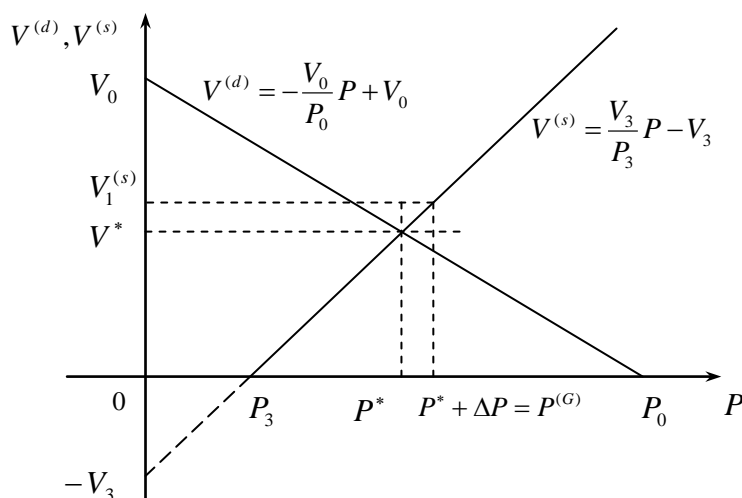

Fig. 2. Subvenționarea prețului

Subvenționarea factorilor de producție reduce costul marginal al acestora, favorizează creșterea ofertei de produse agricole. Un asemenea mecanism economic contribuie la utilizarea ineficientă a factorilor de producție. Totul ce este ieftin, se folosește de către producător irațional (alocarea mai puțin eficientă a resurselor de producție în urma intervenției).

Un mecanism economic defectuos este **acordarea creditului subvenționat**. Acesta este un program de redistribuire a veniturilor nu întotdeauna justificat: unii producători, în dependență de diverși factori subiectivi, beneficiază de aceste credite, alții nu. Acest mecanism afectează selectarea producătorilor viabili, contribuie la reducerea productivității medii, reduce disponibilitatea de credite pentru alte sectoare ale economiei, contribuie la creșterea ratei dobânzii, respectiv, la micșorarea investițiilor, la creșterea șomajului. Programul de credit subvenționat are și alte efecte: permite cumpărări de pământ agricol, deci concentrarea pământului în unități mari. Concentrările factorilor de producție prin intermediul subvenționării creditelor pot deriva efecte pozitive (dacă managementul este performant) sau negative.

Mecanismul de susținere a prețurilor peste nivelul prețului mondial este complementat, frecvent, cu măsuri de limitare a producției prin **aplicarea programului set-aside** (terenuri necultivate) sau contingentarea ofertei de produse agricole. Un alt mecanism economic constă în **susținerea exportului prin subvenții**. Dacă prețurile interne sunt egale cu cele mondiale, cuantumul exportului va fi nesemnificativ.

Există o varietate de politici comerciale, dintre care menționăm politica liberului schimb și protecționismul. În perioada postbelică, politica comercială a fost cea a comerțului liber, în sensul că susținea pe plan teoretic reducerea obstacolelor în calea trecerii mărfurilor și serviciilor dintr-o țară în alta. Politica de liber schimb economic dezavantajează țările mai slab dezvoltate. Ansamblul de măsuri care vizează protecția pieței naționale de concurența mărfurilor de import constituie politica protecționistă. Protecționismul există la nivelul tuturor statelor. Aici este necesară realizarea unei distincții între protejarea justificată a economiei naționale față de mărfurile ieftine de import și protecționismul comercial constituit din restricții artificiale prin favorizarea unor parteneri și defavorizarea altora.

În cadrul politicii comerciale există multe pârghii (instrumente) economice, inclusiv tarifele vamale, care îndeplinesc câteva funcții: fiscală (devin o sursă de venit la buget); protecționistă (favorizează producătorul național); de negociere (se pot sau nu face concesii tarifare). Taxele vamale, chiar de urmăresc diferite scopuri, sunt impozite indirecte impuse de către stat asupra mărfurilor care trec frontiera. Taxa vamală funcționează eficient [4, p.213], dacă „îndeplinește o serie de premise, dintre care cele mai importante sunt: consumatorul să poată opta pe baza considerentelor de ordin comercial și de calitate între aprovizionarea de la intern sau de import, prețurile interne să fie corelate cu cele internaționale, iar cursul de schimb al monedei naționale să fie real”.

Pentru țările mici taxele vamale au o importanță deosebită. Prețul mărfii de import nu poate crește cu cuantumul taxei vamale. Scopul taxei vamale este de a proteja economia națională. Deci, se acceptă (poate chiar se dorește) o creștere a prețului intern al bunului produs în țară, în vederea contribuirii la sporirea potențialului productiv. Însă, după cum afirmă R.Cannes și R.Jones [5, p.235-238], nivelul optim al taxei vamale, exprimat ca o fracțiune a prețului plătit exportatorului, depinde de elasticitatea ofertei străine. Cu cât oferta străină este mai elastică, cu atât nivelul taxei vamale optime este mai înalt. Când oferta străină este infinit elastică și oferită la un preț internațional fix, exportatorii nu pot fi determinați să reducă prețul, deci, prețul intern al bunului importat crește cu întreaga valoare a taxei vamale. În acest caz, perceperea unei taxe vamale va afecta țara importatoare, deci taxa vamală optimă este zero.

Anumite obstacole în calea comerțului internațional le constituie barierele netarifare. M.Rainelli afirmă că acestea prezintă „altele decât cele tarifare, care distorsionează fluxul liber al bunurilor la trecerea frontierelor naționale” [6, p.83]. Acestea cuprind o varietate întreagă de instrumente, unele acționând puternic asupra fluxurilor de mărfuri, altele doar accidental; iar unele dintre acestea au efecte greu de cunoscut și aproape imposibil de evaluat. Multe dintre barierele netarifare au și alte efecte, decât cele economice, care au o importanță mai mare și, din această cauză, pot fi justificate, în ciuda costurilor ridicate pe care le comportă. O definiție reușită a barierele netarifare o găsim la N. Sută în [7, p.34]: „un sistem de măsuri și reglementări de politică comercială (publice sau private) care împiedică, limitează sau deformează fluxul internațional de bunuri și servicii și care au ca principal scop apărarea pieței interne de concurența străină și/sau echilibrarea balanțelor de plăți”.

Într-o primă clasificare realizată de GATT (Acordul General pentru Tarife și Comerț) [8, p.84], barierele netarifare sunt împărțite în cinci mari categorii: *bariere care implică o limitare cantitativă directă a importurilor; barierele netarifare care implică indirect limitarea importurilor prin mecanismul prețurilor; barierele netarifare care decurg din formalitățile vamale și administrative privind importurile; barierele*

netarifare care derivă din participarea statului la activitățile comerciale; barierele netarifare care decurg din standardele aplicate produselor importate și celor indigene.

Metode de limitare cantitativă a importurilor din anumite țări, la anumite grupe de produse și pentru anumite perioade de timp, sunt contingentele de import. „Contingentele de import sunt plafoane maxime cantitative sau valorice, admise la importul anumitor produse (sau grupe de produse), pe o perioadă de timp determinată (de regulă, un an). Acțiune a de plafonare a importurilor anumitor produse sau grupe de produse poartă denumirea de contingentare” [9, p.87].

Contingentele de import pot fi împărțite în două mari categorii [5, p.91]: contingente globale – stabilite sub forma unor plafoane maxime la importurile anumitor produse, fără a se face distincție pe țări de proveniență a acestora; contingente bilaterale – stabilite sub forma unor plafoane maxime la importul unor produse dintr-o anumită țară de proveniență.

O formă de discriminare internațională prin intermediul prețurilor o constituie dumpingul. În literatura de specialitate [6], dumpingul apare sub mai multe forme: *dumpingul de „pradă”*, *dumpingul persistent*, *dumpingul sporadic*.

Un alt instrument al politicii comerciale sunt licențele de import, barieră netarifară prin care se limitează volumul importurilor. Licențele de import pot fi: automate, fără restricții cantitative la import; neautomate, pentru administrarea restricțiilor cantitative la import (ele pot fi globale și individuale, cu sau fără precizarea țării de proveniență a importurilor, a plafonului maxim al importurilor).

La export există „înțelegeri oficiale sau neoficiale care intervin între anumite state, prin care țara exportatoare, la cererea sau sub presiunea țării importatoare, este de acord să-și reducă exporturile unui produs sau grupe de produse până la un anumit nivel și pentru o perioadă determinată de timp” [10, p.97]. De astfel de bariere se folosesc, de regulă, țările industrial puternic dezvoltate și, prin urmare, consecințele negative ale acestei autolimitări le suportă țările sărace.

Din cadrul barierele netarifare mai fac parte subvențiile și taxele compensatorii, forme indirecte de protecție a producătorului local. Compensațiile pot fi acordate atât în cazul exportului, cât și importului. Pe termen lung, această politică are un impact pozitiv pentru ramurile purtătoare de progres tehnologic și un impact negativ pentru ramurile ce se află în declin.

Concluzii. Politica agricolă (în țările sărace) liberalistă trebuie combinată cu cea intervenționistă. Nu pot exista politici agricole recomandabile. Acestea se cer a fi corelate cu politicile agricole ale țărilor industrial dezvoltate (corelate, dar nu copiate), cu posibilitățile bugetului de stat, precum și cu potențialul financiar al consumatorilor. Costul politicilor agricole, în mare măsură, depinde de elasticitatea cererii, ofertei (de valoarea parametrilor curbelor cererii, ofertei) în raport cu prețurile, cu veniturile consumatorilor. În această ordine de idei putem conchide: cererea și oferta trebuie exprimate prin ecuații de regresie în raport cu prețul de pe piața internă; din multitudinea mecanismelor economice urmează a fi selectate acele măsuri pentru care pierderea de bunăstare ar fi minimă; pentru fiecare mecanism economic examinat trebuie calculată elasticitatea, efectele pe termen scurt și cele pe termen lung; dacă elasticitatea cererii coincide cu cea a ofertei, atunci se aplică subvenționarea directă a producătorului; dacă elasticitatea consumatorului este redusă, atunci mai eficientă va fi măsura de limitare a cotei ofertante; mecanismele economice de subvenționare a prețurilor și a exporturilor sunt de eficiență diferită (mai eficientă este a doua formă de subvenționare); produsele substituibile trebuie analizate separat, pentru acestea pot exista alte măsuri economice; pentru lanțul tehnologic vertical (producătorii agricoli – procesarea materiei prime – comerțul) trebuie analizată redistribuirea veniturilor și pierderilor pentru toți participanții; pentru fiecare produs urmează a fi determinate cuantumulurile marginale ale prețurilor și cantităților.

Produsele agricole, în volumul schimburilor comerciale internaționale, constituie numai 10 la sută. Însă, agricultura niciodată nu a fost exclusă din GATT. Inițial, Piața Comună a Uniunii Europene era un importator net de produse agricole. Reglementările preferențiale, restricțiile cantitative, prețurile minime la import, prelevările variabile la import, sprijinul intern subvenționat, subvențiile la export, intervenția pe piață prin agențiile statului, au determinat creșterea randamentelor și a producțiilor. Sectorul agrar a devenit excedentar, s-a transformat într-un potențial exportator net de produse agricole. După realizarea acumulărilor productive suficient de mari, agricultura UE ar putea urma calea SUA, care și-au reformat treptat propriul sistem de susținere a agriculturii și a exporturilor agricole prin reducerea suportului direct; au contribuit la reducerea treptată – până la lichidare – a măsurilor de protecție a producătorilor agricoli. Actualmente, se mai mențin plățile acordate pe suprafață sau pentru un număr fix de capete de animale (politica UE) și plățile compensatorii specifice politicii agricole americane.

Referințe bibliografice

1. DOBB, M. *Welfare Economics and Economics of Socialism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
2. ARROW, K.J., SCITOVSKI, T. *Readings în Welfare Economics* (American Economic Association). London: Allen&Unwin, 1969. 734 p. .
3. MADGEARU, V.N. L'Europe agricole devant la Societe des Nationshttp [accesat 19 noiembrie 2014]. Disponibil: www.icr.ro/bucuresti/l-autre-langue-notre-in-french-28-2006/l-europe-agricole-devant-la-societe-des-nations.html.
4. VASILE, I., CONSTANTINESCU, A. *Practica vamal-tarifară contemporană*. București: IEM, 1995. 213 p.
5. CAVES, R. JONES, R. *World Trade and Payments: an Introduction*. 7th Edition. New York: Harper Collins Publishers Inc.,1996. 784 p.
6. RAINELLI, M. *Le commerce international*. Paris: La Découverte, 1988. ISBN 9782707117601.
7. SUTĂ, N. *Comerț internațional și politici comerciale contemporane*. București: Ed. All, 1995.
8. UNITED NATIONS CONFERENCE FOR TRADE AND DEVELOPMENT. *Directory of Import Regimes. Part II: Description of Import Regimes, Section A: OECD*. New York, 1994. 137 p. ISBN 92-1-112341-0
9. CHACHOLIADES, M. *International Economics*. Singapore: McGraw-Hill Publishing Company, 1990.
10. POMFRET, R. *International Trade: An Introduction to Theory and Policy*. Oxford: Press Ltd., 1991. ISBN 9781557861047

Recomandat spre publicare:11.11.2014